

Daša Duhaček¹

Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ (1951-2015) – OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ I ŽENSKA ISTORIJSKA ŠKOLA

Olivera Milosavljević (1951-2015) je bila redovna profesorka na Filozofskom fakultetu, gde je u okviru programa na Odeljenju za sociologiju, između ostalog predavala predmete Nacionalizam i konstrukcija prošlosti, Socijalna istorija – Evropa i Balkan u XIX i XX veku i druge. Među njenim najvažnijim radovima treba izdvojiti tekst „Jugoslavija kao zabluda”, objavljen u knjizi *Srpska strana rata* (Milosavljević 1996), zatim studije kao što je, na primer, „Nacionalni stereotipi u istorijskoj perspektivi”, objavljen u časopisu *Nova srpska politička misao* (Milosavljević 1999), niz značajnih knjiga, koje je objavio Helsinški odbor za ljudska prava, kao što je *Potisnuta istina. Kolaboracija u Srbiji 1941–1949* (Milosavljević 2006), *U tradiciji nacionalizma ili stereotipi srpskih intelektualaca XX veka o ,nama' i ,drugima'* (Milosavljević 2002), zatim dvotomno izdanje *Savremenici fašizma*, prva knjiga *Percepcija fašizma u beogradskoj javnosti: 1933–1941* (Milosavljević 2010b), i druga knjiga *Jugoslavija u okruženju: 1933–1941* (Milosavljević 2010c). Posebnu vrednost ima knjiga *Činjenice i tumačenja: dva razgovora sa Latinkom Perović* (Milosavljević 2010a).

Svoja istraživanja Olivera Milosavljević je od početka delila sa studentkinjama i studentima Centra za ženske studije. Kada smo, od 1990ih ali i kasnije, u Centru za ženske studije nudile program predavanja, među najboljim kursevima su bili oni koje je zajedno sa Dubravkom Stojanović, oblikovala i organizovala Olja Milosavljević. Ti kursevi su već i naslovima

¹ E-mail: dasaduh@sezampro.rs

obeležili ono što je i danas ostavština i doprinos Olje Milosavljević kritičkom izučavanju naše istorije, *Nacionalizam, patrijarhat, tradicionalizam*. S mnogo entuzijazma, Olja i Dubravka su tada okupljale i pretočile u predavanja najživlja istraživanja, svoja, i svojih koleginica, istoričarki, Latinke Perović, Ljubinke Trgovčević, Branke Prpe, Olge Popović Obradović, Radmile Radić, Radine Vučetić, Ane Stolić, Vere Gudac i drugih. Sva njihova predavanja su, bez izuzetka, zadirala u ideologiju koja nas je okruživala i demistifikovala je, kroz teme kao što su: Patrijarhalno u konceptu srpskih socijalista XIX veka, Mitska slika naše prošlosti, Kosovski mit, Nacija i nacionalizam, Stereotipi o naciji kod srpskih intelektualca XX veka, Drugi: slika prošlosti kao koncept budućnosti, Pravni položaj žena po srpskom građanskom zakoniku, Obrasci vaspitanja devojaka u Srbiji u XX veku, itd., itd. Predavanja su bila oaza razuma i bila su često praćena mnoštvom pitanja i burnim raspravama. U tim diskusijama, Olja je precizno navodila činjenice i, ne bez strasti, nizala argumente za svoje tvrdnje. One su tada izgovorene, a kasnije zabeležene i na drugim mestima. Tako je, na primer, Olja Milosavljević na pitanje „Što je uzrok snažnom revizionizmu ...?” za *Novosti* iz oktobra 2012. godine odgovorila:

„Odsustvo bilo kakve egzistencijalne ponude društvu od strane onih koji pretenduju da vrše vlast učinilo je da se, kao najbezbolnija, ponudi ‚politika identiteta’, odnosno zalučivanje društva pričama o njegovoj veličini u nekoj zamišljenoj prošlosti i traženje žrtvenog jarca koji će biti odgovoran za današnji sunovrat, a koji je uvek negde van ‚nacionalnog’. To su nekada bili drugi narodi, nekada Jugoslavija, nekada komunizam, nekada partizani. ... To i jeste suština nacionalizma, on je surogat koji se nudi umesto normalnog života, a kvaziistorijske priče mu služe da uspostavi izmišljeni nacionalni kontinuitet koji bi, samo da je ostvaren, naciji obezbedio sanjanu ‚veličinu’. Taj proces, koji traje jako dugo, stvorio je začarani krug. Politička elita misli da ‚narod’ želi to da sluša, a kako je suštinski nezainteresovana za društvo i zabavljena svojim velikim privatnim finansijskim poslovima, ne ume da proceni kada je dosta, kada će je to koštati pozicija sa kojih može da realizuje isključivo sopstvene interese” (Bakotin, 2012).

Generacije studentkinja i studenata pamte njena predavanja, pamte kako je svaku učionicu oživela, kako je sve što je na prvi pogled tek školsko ili suvoparno i strogo akademsko preradila u kritičko oruđe za delotvornu

subverziju nacionalizma, fašizma, ratova. Na taj način je gledala i na Centar za ženske studije za koji je, povodom desetogodišnjice rada napisala da

„je u protekloj deceniji bio dragocen, između ostalog, i zbog toga što je u godinama u kojim je u našem društvu dominirala netolerancija, govor mržnje, nacionalizam i diskriminacija, stvorio uslove da se o njima otvoreno raspravlja, da se mladima ... pomogne u oslobađanju od predrasuda i da im se pruži uvid u drugačije tumačenje ne samo prošlih već i savremenih problema, drugačije od onoga što je nametnuto kao većinsko mišljenje” (Dojčinović Nešić i Popović 2002, 33).

Centar za ženske studije koji je Olja na ovaj način predstavila gradila je upravo i ona zajedno sa ostalim istoričarkama. One su u jednoj prilici obeležene kao „ženska istorijska škola”. U našoj patrijarhalnoj sredini, a iz ugla onih kojima se Olja suprotstavljala svojim kritičkim naporima i istraživačkim rezultatima, namera je tada možda i bila omalovažavanje, ali ta pretpostavka je potpuno promašila, jer je ovime samo imenovan i utemeljen jedan od najznačajnijih doprinosa našoj savremenoj istoriji čiji je Olivera Milosavljević bila značajan, nezamenljiv deo.

LITERATURA

- Bakotin, Jerko. 2012. „Olivera Milosavljević – intervju.” *Novosti*, 22. oktobar. <http://pescanik.net/author/olivera-milosavljevic/>
- Dojčinović Nešić, Biljana, i Dragana Popović, prir. 2002. *Centar za ženske studije Beograd/Belgrade Women's Studies Center 1992/2002*. Beograd: Centar za ženske studije.
- Milosavljević, Olivera. 1996. „Jugoslavija kao zabluda.” U *Srpska strana rata. Trauma i katarza u istorijskom pamćenju*, prir. Nebojša Popov, 60–88. Beograd-Zrenjanin: Republika i Građanska čitaonica.
- Milosavljević, Olivera. 1999. „Nacionalni stereotipi u istorijskoj perspektivi.” *Nova srpska politička misao* 1/2: 7–25.
- Milosavljević, Olivera. 2002. *U tradiciji nacionalizma ili stereotipi srpskih intelektualaca XX veka o ,nama' i ,drugima'*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.

- Milosavljević, Olivera. 2006. *Potisnuta istina. Kolaboracija u Srbiji 1941–1949*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava.
- Milosavljević, Olivera. 2010a. *Činjenice i tumačenja: dva razgovora sa Latinkom Perović*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava.
- Milosavljević, Olivera. 2010b. *Savremenici fašizma 1. Percepcija fašizma u beogradskoj javnosti: 1933–1941*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.
- Milosavljević, Olivera. 2010c. *Savremenici fašizma 2. Jugoslavija u okruženju: 1933–1941*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.